

Kalle Käsper

“Eestlased”

1.

Ma kardan eestlasi, nagu ikka kardetakse kõike võõrast ja seletamatut. Minu elu on küll möödunud nende keskel, kuid neid mõistma ma pole õppinud. Ma ei tea, mida nad tunnevad ja kas nad üldse midagi tunnevad. Nende reageeringud pole loomulikud, nad ei käitu nagu teised. Kui ma sõidan Itaaliasse või Saksamaale, valdab mind kohe meeldiv kergus, justkui oleksin saabunud koju. Hirm kaob — nüüd ma mõistan, kes mind ümbritsevad, taipan tegude ajendeid, aiman soove. Nad on tavalised inimesed, muretsevad oma sissetuleku pärast, kuid ühtlasi püüavad endast head muljet jätta — naeratavad, küsivad tühja-tähja. Ma tean, et nende huvi pole sügav, kuid võrreldes eestlaste ükskõiksusega pole sedagi vähe. Kui nad endasse tõmbuvad, loen ma nägudelt, millest nad mõtlevad. Kodust, abikaasast, lastest, armukesest, jalgpallist. Need on kõik normaalsed, inimlikud mõtted, ma saan neist aru, ja mulle näib, et nemadki hoomavad, mida tunnen mina. Eestis see mõistmine kaob, ma vaatan inimesele otsa ega taipu, mis tema sisemuses toimub. Mingi imelik vari lebab eestlase näol, otsekui zalusii (itaallased kutsuvad seda la persiana). Mõnikord ta paotab pisut seda kardinat, kuid tõesti pisut, täpselt nii palju, et ise kiiresti midagi vaadata, ennast seejuures näitamata. Kuid ka siis, kui ta vaatab, pole mul tunnet, et ta näeb. See on mingi muu pilk, otsekui videokaamera, ei soe ega külm, vaid neutraalne. Jalgpallikohtuniku pilk. Kohe ta vilistab.

2.

Oli aeg, kui ma alustasin kirju sõnaga “lugupeetud” või “austatud”, või kui tundsin adressaati paremini, “armas” või “kallis”. Nüüd olen sellest loobunud — sest minu poole pöörduvad kõik hoopis teisiti, kas “hea” või — tavaliselt — lihtsalt “tere”. Miks mulle ei kirjutata “lugupeetud”, kas kaasmaalased püüavad nii vältida silmakirjalikkust, sest tegelikult mind ei austa? Kätt südamele pannes, mina ei austa neid ka. Mul ei ole neid millegi eest austada. Kuidas ma saan lugupidavalt suhtuda kellessegi, sageli endast nooremasse, kes minusse nii ei suhtu?

Pean kirjavahetust kahe itaalia ooperidiivaga, üks pöördub minu poole “carissimo signore” ja teine “gentile signore”, loomulikult vastan mina neile samas vaimus, ma ei saakski teisiti, see on mul veres ja ma pidin endaga palju võitlema, et kaasmaalastega suhtlemisel sellest vabaneda. Vähehaaval õppisin alustama kirju nagu kõik: “Tere”. See on meeldiv, sest ei kohusta millekski. “Tere” võib öelda igauhele, ka sellele, keda südames põlgad.

Ja siiski, iga kord, kui ma trükin arvutisse sõna “tere”, tunnen, kuidas miski minus murdub. Ma olen pärit teisest maailmast, sellisest, kus kõik austasid üksteist, või vähemalt teesklesid austust, mis on peaaegu üks ja sama. Alustades kirja sõnaga “tere”, ma tegelikult reedan end; veel veidi, ja ma ka ise ei austa ennast enam. Võib-olla ma sellepärast peangi kirjavahetust ooperidiivadega, et mitte unustada, kui suurepärane tunne see on — austada kedagi, kes austab ka sind.

4.

Eestlased ütlevad, neid ühendavat eeskätt keel. Ma ei suuda seda mõista, sest minu kogemus näitab, et ma räägin ja kirjutan küll eesti keeles, kuid ometi ei saada minust aru. Ja ka mina ei mõista harilikult, mida räägivad ja kirjutavad teised: sõnad ühekaupa on küll tuttavad, aga mõte jääb saladuseks. Nii et minu arust keel küll ei ühenda, vastupidi, ta pigem lahutab. Kui need, kellega ma vestlen, loobuksid kõnest ning püüaksid ennast arusaadavaks teha kuidagi teisiti, näiteks žestide kaudu, taipaksin paremini, mis neil südamel on.

Kuid on ka niisuguseid inimesi, kellest ma ei saaks aru isegi siis, kui näeksin nende aju sisse; näiteks kohtutäiturid. Kuidas võis juhtuda, et nad valisid sellise elukutse? Mida nad tunnevad, kui lähevad kellegi juurde koju ja tõstavad ta sealt välja pelgalt mõne väikese võla pärast? Ma ei mõista neid, ja ma ei mõista, kellele võis pähe tulla mõte sellised olevused üldse ühiskonda sigitada? Kui kohtutäiturid on eestlased, siis mina küll eestlane olla ei taha.

5.

Kõige rohkem armastavad eestlased oma riiki — palju rohkem kui naist ja meest, rohkem kui vanemaid, vendi-õdesid ning lapsi, isegi rohkem kui koera või kassi. Miks see nii on, ma ei tea, riik on ju, Nietzsche sõnu kasutades, kõige külmem koletis, ja ometi nad armastavad teda, armastavad jäägitult, totaalselt, nagu jalgpallifanaatikud oma meeskonda. Ühekaupa suheldes, nagu ütlesin, meenutavad eestlased arbiitrit, seevastu riiki nad erapoolelt võtta ei suuda. Riik pole nende jaoks isegi mitte laps, kellesse isa suhtub rangelt, ema aga külvab üle ahviarmastusega, ei, eestlase jaoks on riik pigem saatuslik naine, umbes nagu Nastasja Filippovna Rogožini jaoks. See on ehtne kirearmastus, mida eestlane oma riigi vastu tunneb, ja loomulikult ihkab ta, et ka riik teda armastaks. Kuid mis armastust võib oodata koletiselt? Nii pole võimatu, et eestlased, vastuarmastust leidmata, lõpuks tapavad oma kireobjekti, nagu korra on juba juhtunud.

Emil Tode

“Piiririik” (katkend)

2.

Niisiis: päikese järel käies tulin ma „sealt ülevalt Põhjast” nagu siin öeldakse. Ma olen maalt, kus päike on haruldane teemant, uskumatu kuldmünt, mida uuritakse tule paistel ja katsutakse hambaga, enne kui tihatakse silma usaldada. Sügisel pannakse päike koos kartulite ja kaalidega koopasse varjule; ja kui ta kevadel sealt välja tuuakse, õue tuulduma, siis on tal valgete kartulidude mürgine lõhn; seda lõhna on täis terve õu kuni metsani välja.

Metsani! Sest õue tagant algab tingimata mets, pime ja külm, kust lapsed maikuisest vitamiininaljas otsivad jänsekapsaid, väikeseid tulihapusid lehekesi. Nad ahmivad neid suure suuga ja nende silmad hiilgavad kuuskede hämaruses nagu metsloomade silmad.

Kui inimene tunneb, et surmatund ligi on, siis veab ta ennast viimase jõuga metsa ja heidab kõva kuusejuurika peale pikali. Nendes kohtades ei kasva isegi sammalt, vaid maapind on kaetud pruunide okastega, mis säilitavad suve läbi enda all talve jäähinguse ja väga pikkamööda kõdunedes eritavad kibedat külma surmalõhna. Räägitakse, et inimese hing muutub seal üheks selliseks pisikeseks linnuks, kelle nimi on põialpoiss ja kes imepeene häälega alati tsiitsitab kuuskedes, aga keda kunagi näha pole. Mis kehast saab, sellest ei räägita. Mis sest rambast enam! Küllap metsloomad tassivad luud-kondid laiali. Need, kes veel elust kinni hoiavad, sinna tihnikusse oma jalga ei tõsta, neile on hing veel armas! Nemat kratsivad kõva maakamarat, küüned pahupidi. See on kas liivane või savine, kas liiga kuiv või liiga märg, ja sügiseks loovutab ta vastu tahtmist ja kitsist käest neile natuke rukist, kartulit ja lehmaheina, millest peab jaguma ületalve, päikese vaevalise tagasitulekuni.

Kahest küljest piirab maad madal kivine meri, millele talveks lüüakse kaas peale nagu hapukapsapütile ja mille ududes keerutavad majakad oma valgusvihkusi, kuid laevad purjetavad siiski hukku, suutmata vastu panna surmakiusatusele, mis sealmail on suur, et sa teaksid.

Ja kolmandast küljest suleb väljapääsu latakas järv, kust suured punase habemega kalurid püüavad imepisikesi hõbedasi kalu, hankides sel viisil endale peatoidust.

Ja neljandasse külge, päikese külge (sealtkaudu ma põgenesingi) jääb ridamisi vaeseid ja pimedaid riike, kes nutavad võimetult taga oma surnultsündinud ajalugu. „Jumal kõrgel, keiser kaugele,” just nii öeldakse sealmail, on alati öeldud ja öeldakse seni, kuni ütlejaid on, sest Jumala sõna on sinnamaile jõudnud ikka vaid armetu pominana, vaeselapse silmaveena, mis sügisel uhub maad sedavõrd, et teed muutuvad läbipääsmatuks porimülkaks. Ja keisri käsk pole iial toonud muud kui häda ja nekrutiksvõtmist.

3.

Muidugi, kulla Angelo, kogu see geograafia on vaid unelm, viirastus, sellist maad pole kusagil olemas. Tegelikult on kõik maad muutunud viirastuslikuks varemekõrbeks, kus nomaadide karjad hulguvad ühe vaatamisväärsuse juurest teise juurde, pühkides üle mandrite, hüpates kontinendilt kontinendile nagu kirbud. Ah, tead, küllap ma mõtlesin ta lihtsalt välja, siinsamas kohapeal ja ajaviiteks, selle maa. Aga ometi eksisteerib ta ka maakaartidel, nagu teisedki riigid, ammu unenäolised ja mõttetud, kui nii võib öelda, aga ikka kinni oma maakaarditüki küljes: maa ongi olemas veel vaid kaartidel nagu raha pangaarvetel. Inimesed on valmis maakaartide eest koguni verd valama, sest veri oleks justkui see viimne pits, mis kinnitab, et kõik pole siiski vaid viirastus.

Ja polegi! Kõik, mis ma sulle jutustasin, on tõsi, nii jänsekapsad kui ka surmaihalet, vähemalt sama tõeline kui pangaarved ja maakaardid, vajamata isegi verepitserit oma olemasolu kinnituseks. Samuti kui on tõsi, et ma olen pärit ühest linnast, ebareaalsest nagu seegi linn siin, ainult et minu sünnilinna (milline sõna!) alasti kummituslikkust ei loorita õhtuste puisteede sensuaalne melu, kohvikuterrasside mesine valgus ega need tumedad niisked pilgud, mida siinse linna fantoomid vahetavad bulvaritel üksteisest mööda, kui mitte läbi triivides.

Linn, kust ma põgenesin ummisjalu ja ometi tagasi vaadates, nagu nii paljud sealt on põgenenud, see on hall majadekobar, maha jäetud lageda maastiku servale, ja kui ta üle laudtasaste põldude lepavõsade vahelt paistma hakkab, siis võib teda kergesti pidada mõne rändrahva telklaagriks, mis homme kokku pannakse, et edasi rännata, nii et keskpäev leiab eest

vaid tallatud rõhuja hobusepabulaid. Kohe koidab, aeg on teele asuda, kohe algab uus aastatuhat, rullige telgid kokku ja tõstke koormasse!

Lähemale jõudes see leerimulje muidugi kaob, siis märkab võõras pigem auklikke tänavaid ja halle, paiguti poolpõlenud maju. Meretuul keerutab kibedat soolast liiva vastu nägu ja kõrgel õhus kriiskavad rammusad valged kajakad, kes laskuvad maa peale vaid selleks, et kiselda prügikastidel kalarapete pärast ja pilduda õue peale laiali valgeid paberi- ja kileräbalaid, mis üritavad ka õhku tõusta, ent jäävad siiski majade vangistusse.

Päeval müüakse tänavanurkadel laudkastidest Balti mere räimi, väikseid külmi kalu, kelle pärani punased silmad märtsitaevast põrmitsevad. Järgmise nurga pealt võib osta Poolas järele tehtud ameerika sigarette ja „Chiquita” banaane, mida üldiselt peetakse uue, saabuva õitsengu sümboliteks. Pimedus võib talvel kätte jõuda kohe pärast lõunat ja siis koperdavad inimesed mööda jääkonarat ühe harva laterna juurest teise juurde, vaevalt seletades üksteise halle nägusid. Kuid peale kella seitset-kaheksat tühjenevad tänavad kiiresti nii kaubitsejatest kui ka jalakäijatest, siis võib sind üllatada vaid krimpsus vanaeit, kes ilmub kusagilt kangi alt ja pakub sulle taskulambi valgel veripunaseid roose. Kui ostad, võib roosikimp su käes osutuda peotäieks külmunud mullaks, ja kui sa ei osta, siis on vanaeit järgmisel hetkel kadunud ja sa ei kohta teda enam kunagi.

Aga kui on juunikuu, siis võib juhtuda, et pimedust ei saabugi ja inimtühjadel tänavatel, särava taeva all kahisevad üksnes puud, mis seal linnas on suured ja metsikud, keegi pole neid kunagi tagasi lõiganud, ja mustsõstrapõõsad vohavad otse kesklinnas unarul aedades, mürgitades valgeid õid oma magusa lõhnaga.

Ainsad transtsendentsuse kandjad selle linna öödes on trammid, heledasti valgustatud pooltühjad trammivagunid, mis hõljuvad läbi pimeduse või nukra hämariku, kurvides õõtsudes ja lõhestades ööõhku oma rataste kaebliku kriginaga.

Sellel varakevadel, enne põgenemist, elasin ma ühes neist hallidest koorunud krohviga majadest, kõrgete lagedega pärastsoojaegses korteris, mille aknast paistis trammipeatus. Ma jälgisin seal sageli hiliseid tramme, mis saabusid, avasid oma ukseid, kedagi ei tulnud maha ega läinud peale, vaguni sinakas neonvalguses tukkus ehk paar inimkogu, siis jooksid ukseid jälle kinni ja tramm lahkus mu vaateväljast nagu lahkunuks maailmast. Tõsi, vahel keegi siiski tuli või läks. Tuli trammi pealt seegi, keda ma ootasin ja igatsesin, ja siis lõppes veebruarikuu ja ma ei oodanudki teda enam, aga ta tuli ikka, nagu osatades, ja tuleb võib-olla tänini, hingab võib-olla tänini oma kuumade hingetõhku trepikoja räpastele kiviseintele, ma ei tea, sest ühel hommikul ma istusin ise trammi ja sõitsin ära, et jätta sinnapaika see koolnud sajand, et panna toime oma kuritöö päikese all, et kohata sind ja anda see tunnistus.

Andrus Kivirähk

„Ivan Orava mälestused. Minevik kui helesinised mäed“ (katkend)

Esimene peatükk: EESTI VABARIIK

Olen juba vana mees ning elus palju näinud. Üha vähemaks jääb minusuguseid. Kas ei ole seega lausa mu püha kohus sulg pihku haarata, et panna kirja seda, mis tänaseks unustusehõlma on vajumas? Õpetuseks noortele ning meenutuseks vanadele.

Enne seda, kui elukutselised ussid ja rõõvmõrtsukad Eestimaa ära jagasid ning meile ora ihusse pistsid, õitses Maarjamaal õnn. Oli Eesti Vabariik.

Paljuke aga on alles neid, kes tol ajal elasid ja kellel meeles need hõbedased ning kuldsed päevad, mil iga ööl kostis Kuu pealt viuliheliseid ning isegi kase otsas kasvasid õunad. Sellepärast jutustangi ma paari sõnaga tolleaegsest elust.

See oli aeg, mil loomad ja linnud veel rääkisid. Alles vene sõduri kirsa sulges nende väetikeste suu. Eesti Vabariigi ajal võis igaüks ütelda, mis tahtis. Tihti nähti uulitsal lõbusalt vesteldes jalutamas hunti ning voona. Kõik olid omavahel sõbrad, iga kodanik tundis teist nägupidi ja tänaval anti üksteisele lakkamatult kätt. Ning mitte ainult. Mäletan kord, kuidas Tallinnas Harju tänaval astus mu ligi keegi mees, võttis kingad jalast ning ulatas need mulle.

"Mis te nüüd!" hüüatasin ma.

"Võtke, võtke" vastas mees. "Tee meeldite mulle. Teil on nii lahke ilme." Täna sin liigutatult ja vahetasin vanad kingad uute vastu. See episood näitab kujukalt, millised olid Eesti Vabariigi päevil suhted isegi võhivõõraste inimeste vahel.

Presidendiks oli sel õnnistatud ajal Konstantin Päts. Ta oli tõeline rahvamees, ning tema kodu oli igale eestlasele alati avatud. Ka mina käisin seal sageli. Inimesi oli Pätsi juures iga kord murdu. Aeti juttu, mängiti koroonat ja piljardit. Noored armunud korraldasid Pätsi pool salaja kohtumisi, värsked abielupaarid mesinädalaid. Iga inimese jaoks jätkus Pätsil häid sõnu, lahkeid pilke ning ahjupraadi. Ise käis ta rahva hulgas tillukese lapiga ringi, pühkis siit, kohendas sealt. Pätsi korter oli alati piinlikult puhas.

Mõnikord ratsutas Pätsi juurde sisse ka kindral Laidoner. Siis eraldusid nad kahekesi kuskile nurka ja pidasid nõu, kuidas vapsidest jagu saada. Ei põlatud ka külaliste arvamust küsida. Arupidamine käis suure hoo ja tulisusega ning lõppes viimaks alati sellega, et vapside juht Artur Sirk, pea ees, aknast alla visati.

Vahel sõitis Tshaikaga Tartust Tallinna kolmas Eesti Vabariigi suurmees Jaan Tõnisson. Ta oli väga lõbus sell, koguni väike viinanina. Kui ta napsis oli, jagas ta tänavail kõigile shokolaadi. Kuna Tõnisson Tartus elas, oli ta väga tark ning oskas isegi liblikate keelt. Vabal ajal oli Tõnisson ametis postimehena.

Samas ei tähenda koge see ilu seda, nagu poleks Eesti Vabariigi ajal tööd tehtud või vaeva nähtud. Nähti küll ja töötati isegi öösel. Mitte sellepärast, et keegi oleks sundinud. Lihtsalt taheti teha! Mäletan oma õnnist isa. Juba esimese jaanuari ööl hakkas ta tööga pihta ja rügas hommikuni. Öösel kuulen - isa vähkreb voodis.

"Mis sa teed, taat?" küsisin.

"Näe, himu on tööd teha! Ei jõua kevadet oodata, lähen, panen kohe kartulid maha," vastas taat. Nii oli igal öösel, ja juba kuuendaks jaanuariks olid isal kõik aasta tööd tehtud ning ta läks uue jõulupuu järele.

Tööd tehti ka mujal, isegi kultuuripõllul. Kõige usinamad olid Tammsaare, Andres ja Pearu. Karl August Hindrey ütles mulle kord naljatades, et kui need kolm juba kultuuri tegema hakkavad, ei siis teised järele jõua. Karl August Hindrey ise tegi samuti väga palju tööd. Tema vanaisa oli Peeter Suure moorlane.

Nii olid lood Eesti Vabariigis. Päevade ja ööde kaupa murtav töö muutis meie riigi jõukaks ning me võisime endale lubada nii mõndagi. Ja mitte ainult endale - ka vähemusrahvustele oli Eestis antud vabad käed. Kui ikka mõni mustlane soovis hobust varastada, ei pannud seda keegi pahaks. Kui tartlane sõi toorest koera, ei kutsunud keegi politseid. Seda sellpärast, et kõigil rahvakildudel oli Eesti Vabariigis kultuuriautonoomia. Kogu selle idüllil litsus laiaks vene elegant. Aga see on juba järgmise peatüki teema.

fs

“fs – kes ta on ja kust ta tuleb”

olen eesti luuletaja
tulen Lasnamäelt
mis on Lasnamäe?
see on meie pealinna
idapoolne elurajoon
seal on hallid majad
viiekordsed ja yheksakordsed
mõned on veel kõrgemad
on ka supermarketeid
ja palju koerasitta
et Lasnamäele jõuda
tuleb sõita mööda sirget
paekivipanka puuritud teed
kahel pool bussiaknad
hall kivimassiiv
suurem osa elanikest
Lasnamäel polegi eestlased
kui see ytleb midagi
mina näiteks ei tea
mis rahvusest lapsed
mängisid õhtuti põrandal
raudteeäärses majas
mu eelmise kodu vastas
trellidega akende taga
millel polnud kardinaid ees
kes need eestlased üldse on?
see on väike rahvas
kirglik nagu itaallased
aga sissepoole
väljast see ei paista
tunded nagu tuleleegid
pöletavad sisikonda
lauldakse ainult siis
kui ollakse karjas koos
või juba nõnda purjus
et keegi enam viisi ei pea
ja see on mõistagi hirmus
mine parem loomaaeda
kuula hyääne ja hunte
nemad on kindlalt puuris
meil on yle hulga aja
suurem vabadus
kes teab kui kauaks

siis kui eestlane armub
kõik läheb seespool sassi
heal juhul päästab
tavaline depressioon
juuakse palju viina
mõnikord piiritust
tehakse enesetappe
mõni poob ennast yles
teine lõigub veene
need jäävad tihti ellu
yks ei jäänud
vedas
aga tema oligi erand
legend juba eluajal
kui on raha ja relvaluba
siis võib osta pyssi
yldiselt ollakse vaid
niisama omaette
loetakse raamatuid
mõni kuulab öö otsa
lauljat kes poos end yles
teine uurib lõunamaa rahva
muistset pyhakirja
kogub endasse kurjust
ja hakkab rääkima segast juttu
mõni kirjutab kompleksid yles
siis on pärast kergem
keegi teine niikuinii
seda hiljem ei loe
või kui loeb siis vaid see
kellel on omal kompleksid
piinavalt hinge peal
neid ta siis seal põeb
neid ta siis sealt loeb
meil on mõttelugu
mujalt kokku loetud
soomeugri-saksa keeles
pandud kokku ja kirja
aga ajalugu
see on lihast ja luust
verest higist soolast ja viinast
soojast saksa spermast
Siberi kylmunud mullast
ja Läänemere lainetest
kuhu langevad pommid

ennekõike ikkagi verest
ikka ja jälle saadakse lyya
orjatakse vaikides teisi
et sellest kõigest rääkida
peaks olema keegi teine
liiga palju verd
ja teravaid emotsioone
meie oleme vait
räägime olevikust
enamasti jäädakse ellu
kuni tuleb loomulik surm
loomulik surm on see
kui sind ei tapeta ära
kui sa ennast ise ei tapa
kui sa ei jää auto alla
või ei juhtu muud õnnetust
mis on õnn ja mis on õnnetus
see on muidugi hämar
kumb see on kui sa synnid siia
lõikavasse kylma
põhjamaisesse pimedusse
mereäärsesse niiskusesse
hingama sisse tööstusjääke
jooma myrgist murerohu
mis soojendab kylmunud keha
ja aitab unustada
teeb su meeldivalt lolliks
vahel sellest välja ei saagi
eks ka mina teinekord võtan
aga mu isa
enam ei joo
varem ikka võttis
pani kohe kõvasti
vene meestega kärkekat
läks koos nendega jahile
seal keegi näitas
siin oli kunagi kyla
viimase sõja alguses
tuli hävituspataljon
ja tappis kõik maha
naised lapsed noored ja vanad
naistel lõigati rinnad kyljest
ja nii edasi teate kyll
pataljoni komandör
elas aastaid samas kandis

on inimesed vennad ja õed
ise tead mis juhtub siis
kui sa ei taha olla
räägime olevikust
viin ei ole veel lõppenud
meie elame edasi
vangla tätoveeringuga
lahke vene mees
võtab vastu raha
tõstab letile pudeleid
tublid edukad eesti mehed
ilma tätoveeringuta
sest nemad olid sellel poolel
kus varjati oma verd
kaenla alla ei märgitud
myyvad nyid meile valitsusteenust
kellel jääb raha yle
ostab neilt endale tervist
või isegi kultuuri
ent eluteenus on kallis
maailmaturul tõusevad hinnad
eneseväarikus kuulub luksuspaketti
nyyd ma lõpetan selle jutu
mul on vene verd ka
aga eesti kultuurikontekst
ikka sissepoole
parem olla vait
või rääkida nagu eurooplane
mis seltskonda huvitab

ilusaid naisi meil ikka on
aga mitte palju
mõni yksik lööb hinge kinni
kui sa Eestisse tuled
siis enne kui sellist kohtad
joodetakse sind täis
ja siis sa eksid udus
või kleepuvas lumelörtsis
kui ykskord temani jõuad
on möödunud palju aastaid
kliima on meil ju niiske
pime kylm ja tuuline
valget aega on vähe
sellepärast tulebki
teha majale väiksed aknad
mis sealt väljast ikka
tuleb nii väga head
ja seinad peavad olema paksud
teeme tugevaid maju
meie rikkus on paekivi
raske näotu ja hall
oleme visad ja töökad
kui ikka veel aru ei saanud
siis ma kordan yle
kange alkohol ja kultuur
nemad hoiavad elus
muidu me kylmuks surnuks
või läheks päris hulluks
kirglikud nagu me oleme

Chalice

“Minu inimesed”

Osa rahvast / uhkelt rohkem kui oskan lugeda / yhes olen kindel / nad on head inimesed / nad meeldiks sulle ka / mai usu et sa k6iki neid tunned / ja vaevalt nad yxteistki tunnevad / ja 2kki t6esti ei klapi / samas 2kki on tegu pelgalt halva esmamuljega / nad m6istavad ja / peavad endast lugu ka siis / kui neil puudub kontakt sinuga / kui teid on okkad sidumas / jagades iga mure m66tmata selle t6sidust / ja vahel piisab pilgust ka / kui pole tundeid s6nadesse t6lgitud / nad ei karda hoolida / ei hoia h2id emotsioone alla / kunagi ei soovi nad halba / ja kui juhtub siis juhtus kogemata / jubam88dasunustatud / nad on k6igest syngest yle / argip2eva mured r6huvalt ymber / nende omavahelisi suhteid / tegelt ei m6juta yldse / v6i ma exin siin? on minu ja teiste elud segi l2inud? / kui p2riselt ongi teisiti / parem et siis k6ik olex m2ngult / kuigi on igal yhel enda asjad ajada / on nad k6ik selles osa / moodustades rahva / nad on minu inimesed / ja mina olen nende oma / l2hen vooluga kaasa // mu inimesed minu rahvas mu seltskond / mu inimesed siin seal k6ikjal / igalpool / mu inimesed teavad ise et nad on / mu inimesed minu inspiratsioon / mu inimesed / yx seis siht ja suund / mu inimesed minu elu armastus / nad on mu oma inimesed / ja k6ik mis teen on neile pyhendatud // kui syda on suur / siis on vahemaad v2ixed / head s6brad / v6ibolla mujal ongi parem / seikle aga 2ra j22 v66rax / koos koos koos / koos vallandame tolguseid / koos palkame spetsialistid / kuid keegi ei tee meie eest otsuseid / kui purux kisti verstepostid / ei l6ika keegi l2bi meie juuri / tean kes ma olen / kui m2letan kes ma olin / elan mitte aint ei v6ta ruumi! / isegi kui tuul rannaliivalt uhtus j2ljed / inimene yxk6ik kui suur kui v2ike / j2rjelt kukkond j2rjel / on inimene yxk6ik kuhu l2hed / ja sa v6id ju liigitada neid / nagu muusikat tema nahav2rvi / vaimu tema religiooni / rikkust tema hariduse / misiganes mille j2rgi / sa v6id unustada maa / j2ttes selle nime ainult uppund laevale / sa v6id 8elda et maa / mis elab ja hingab tegelt kuulub pangale / a kui kuskil raamatus on see rida / v6i keegi ytleb laulab / ja ei hoia ainult endale / et m6tleb nii nagu ka sina seda teex / iga p2ev n2en mis koht on maailm / tihti millised v6ivad olla teised / on ikka p2ris suur 6nn / et nemad on minul / tahan et nad teax et mina olen nendel / et nad on / mu inimesed minu rahvas mu seltskond / mu inimesed siin seal k6ikjal / igalpool / mu inimesed teavad ise et nad on / mu inimesed minu inspiratsioon / mu inimesed / yx seis siht ja suund / mu inimesed minu elu armastus / nad on mu oma inimesed / ja k6ik mis teen on neile pyhendatud / minu vanematele / ja inimestele kes on yhendatud / see on pyhendatud kes tunnevad / et see on neile pyhendatud / otse kontrollkeskusest / kasutamata ytleja h22le privileege / pyhendatud k6igega mis mus on / niipalju kui palju t2hendab k6ige k6rval / yx inimene / r22gin sest nii hakkab kergem / kuningatele kylakeeles lihtsalt / t2nan v6imaluse eest n2idata mis meelel / sydamel kirjas / toorelt ausalt kui vaja kirjutatakse verrega alla / see j22b rahvale / mitte ei l2he mehega hauda / teenin oma inimesi / ja ei tee erandit / ytlen veelkord minu inimesed / ja ma ei unustanud mitte kedagi / mitte kedagi // mu inimesed minu rahvas mu seltskond / mu inimesed siin seal k6ikjal / igalpool / mu inimesed teavad ise et nad on / minu inimesed

Jürgen Rooste

“Rahvaloendaja”

*

Külm, pime ja märg. Eestimaa talv.
Rahvaloendaja ronib läbi sopa ja üle hangede.
Jõuab väikse majakese juurde, koputab.
Sisse lastakse. Memmeke pakub
vaarikavarreteed.
Istuvad. Rahvaloendaja otsib kotist oma
paberid.
“Üksinda elate siin?”
“Üksi, ikka üksi. Lapsed puha välismaal,”
ütleb memmeke lausa uhkusega.
“Ohhoo, see tuleb ka kirja panna. Kus siis?”
Vana naine ohkab.
“Poeg on Soomes vangis, tütar Berliinis ...”
“Aijaah,” saab rahvaloendaja aru.
Ei oska hästi edasi sõnu seada.
“Etsiis üksi...”
“Puha üksi.”
“Kes siis mina olen?” kostab teisest toast
käre vanamehehäääl.
“Sina ole vait! Ega nad iga lolli ja joodikut ka
ei loe!”

*

Külm, pime ja märg. Eestimaa talv.
Rahvaloendaja turnib traktoriroopais,
manööverdab sopas ja udus.
Väike asula, paneelmajad, kõle ja kole.
Rahvaloendaja astub majja, koputab.
Sisse lastakse. Sõbralik vuntsidega mees.
Maikas. Lõhnab küüslaugu ja sibula järgi.
Pakub tropsi viina. Rahvaloendaja keeldub.
Ikkagi töö.
“Üksi elate siin?”
“Daa, adinooki jaa... tolko maama ii paapa...”
“Aga kus nemad on?”
“Tam sidjat!” ütleb vunts ja viipab.
Rahvaloendaja märkab nurgas diivanit.
Diivanil, teleri ees, teki all,
istub kaks luukeret.
“Issand jumal, mis siin juhtunud on?”
karjatab rahvaloendaja.
Maikaga mees ohkab, võtab punnsuutäie
viina.
“Nu, žiili-bõõli, a tagdaa... umeraali.”

*

Külm, pime ja märg. Hirmus. Eestimaa talv.
Rahvaloendaja hüpleb lompide vahel,
libiseb kiilasjäljel ja komberdab poris.
Linnas kumab tulesid. Ta läheb üle tee.
Astub majja. Uks tehakse lahkesti lahti.
Ilus noor naine laseb ta sisse. Istuvad,
naine pakub suppi.
“Üksi elate siin?” küsib rahvaloendaja
muigamisi,
tõstab lusikaga suppi, püüab mitte luristada.
“Sinuga elades, kallis, on alati natuke,
nagu elaks üksi,” ütleb kaunis neid,
silmi supikausist tõstmata.

*

Külm, pime ja märg. Lõõtsub lõikav tuul.
Eestimaa talv.
Rahvaloendaja pressib end majade vahel
vastutuult.
Ta jõuab tohutu paneelmaja ette.
Mõlemal pool ulatub see nii kaugele,
kui silm seletab.
Ülal kaob pilvisse.
Rahvaloendaja ohkab ja astub tuulekotta.
Koridoris seisab vana mees ja laseb ta sisse.
Vaatab teda ja ütleb:
“Näe, ootasin-ootasin. Aga ära ootasin.
Mina olengi viimane eestlane.”

*

Külm, pime, märg ja jube.
Eestimaa talv. Hundid uluvad,
jäneseid nakitsevad puukoore kallal.
Õöv.
Karu norskab.
Rahvaloendaja koperdab puujuurikais,
kondab pimedail kõrvalteil.
Jõuab väikse majakeseni.
Koputab. Sisse lastakse.
Vana mees istub laua taga.
Ja põrnitseb rahvaloendajat.
“Üksi elate siin?”
“Üksi,” rehmab vanamees mornilt, “teadagi
üks!”
“Lapsi on?”
“On-on. Ja pane see ka kirja, et poeg
on mul ilge siga. Siga ja tõbras! Pane-pane.”
“Isa, sellist lahtrit ei ole.”

*

Külm, pime ja märg.
Hangede all on uinunud pori.
Hämaras teeraja piirjooni otsides
sumpab rahvaloendaja tulukese poole.
Temast möödub inimvari taskulambiga,
lisab sammu.
Rahvaloendaja trotsib külma ja kurjust,
jõuab lõpuks majakeseni –
säärane kena ja korralik.
Siseneb. Laua taga joovad kaks meest
väikestest klaasidest tumedat
tökatikarva jooki.
Õhus on koirohu või lagritsa lõhna.
“Tere, mina olen rahvaloendaja,”
ütleb rahvaloendaja, põuest töötõendit
õngitsedes.
Mehed vaikivad, vaatavad teda.
“Tere, mina olen rahvaloendaja.
Ja tulin teid kirja panema!” ütleb rahvaloendaja.
Üllalt, sõbralikult, avatult, julgelt.
Mehed vaatavad teda pikal pilgul.
Altkulmu.
“Mitä toi haluaa?” küsib üks.
“Meitsi ei tajunnut kyllä sanaakaan,” õhmab
teine.
“No saakeli, hae se kirves nyt!”

*

Külm, tuuline, märg ja jube.
Eestimaal talv.
Rahvaloendaja jõuab väikses asulas
vastutuult rühkides päevinäinud puumaja
juurde.
Sisse kutsutakse. Kodu on hubane,
iga asi ei seisa vast omal kohal,
aga puhas ja ilus on siin küll, ainult...
Igast orvast, uksepraost,
voodinukatagusest,
kapikõrvasest piilub põlevil silmil lapsi.
Suurpere, rõõmustab rahvaloendaja. Ja
hakkab loendama.
Jõuab sinnani, et pärib pereema ametit.
„Õpetaja,“ nuuskab too ninaga.
„Ja pereisa on...“
„Tuletõrjuja,“ ohkab halli värvi mehike
kuidagi nukralt.
„Lollid kirjutage lihtsalt – lollid!“ purtsatab
kõige vanem tütar nutma.

*

Külm ja pime.
Eestimaal talv.
Pealinnalähedases asumis kõrgub kurb
betoonpaneelidest torn.
Rahvaloendaja sõidab liftiga.
Liftis lamp vilgub, vahepääl jääb
paariks sekundiks päris kustu.
Aga lõpuks on ta kohal. Laseb kella.
Kõhnad ja kahvatud poisid
istuvad taburettidel
laudade ääres, töötavad
mingi valge puruga,
veidrate isetehtud seadmetega.
Majaperemees laseb end üle lugeda.
„Mis tööd te teete,“ küsib ettevaatamatu
rahvaloendaja. Kahvatud mehed
muigavad,
naerda nad vast ei jaksakski.
„Amfi segame sodiga,“
ütleb mees ta vastas, teda
pilguga puurides.
„Kas paneme – laborant?“
küsib rahvaloendaja,
loendades silmadega samme
tooli juurest ukseni.

*

Külm, pime, jube ja märg.
Eestimaal talv.
Rahvaloendaja ukerdab hangedes,
lumerööpaid ja jäänukkidel,
patserdab pooleldi mudas, pooleldi lumes.
Eemal kumab talumaja akendest tuld.
Läheb, koputab, koputab teisegi korra.
Ei avata. Katsub ust, see vajub paokile.
Rahvaloendaja astub
ettevaatlikult ja korduvalt
tereonsiinkeegi-hõigates tuppa.
Laual on poolik kaljapudel,
mõned leivaviilud,
juba veidi kuivanud. Ja kiri:
„Läksin oma tihastele ja leevikestele
pekki panema. Olen kohe tagasi.“
Rahvaloendaja vaatab õlgu väristades
jäljerada, mis
kaob maja ees lumme, kaob pimedusse.
Taamal tumendab mets, leevike säutsub
kurjakuulutavalt.

*

Külm, pime, märg ja hirmus. Jube.
Rahvaloendaja näeb und.
Unes tülitab teda jutukas kitsetall.
Õurgab muudkui:
„Ma loen su ära! Ma loen su ära!“
Kitsetallil on kuratlik pilk ja
kaks ähvardavat sarvemüsku.
Rahvaloendaja vintskleb ja väänleb.
Ükskõik, kuidas kitsetall teda ka ei loeks,
saab ikka kokku kümme.
Rahvaloendaja oigab tasa, istub maha
ja hakkab end ükskõikseks isikukoodi järgi
üle kontrollima.
Aga mitu korda ta ka ei kontrolliks,
on tulemus alati sama.
Kitsetall irvitab taamal.
Rahvaloendaja jäsemel tõmblevad
abitult õhus. Patja summutub rõögatus.

Kas Eesti jagab Euroopa väärtusi?

Margit Sutrop

Tartu Ülikooli praktilise filosoofia professor, eetikakeskuse juhataja

Eestlaste identiteet on jäänud sajandeid muutumatuks. Seetõttu seisame küsimuse ees, kas me sobime oma individualistliku meelelaadiga tänasesse Euroopasse. Kas oleme valmis jagama neid kollektiivseid väärtusi, mida uuenenud Euroopa tunnistab: sallivus, solidaarsus, hoolimine ja vastutus.

Katkend artiklist:

Eesti kuulub ajalooliselt Euroopasse. Euroopaga seovad meid ka mitmed uued ilmingud, nagu sekulaarsus, abielu kui institutsiooni marginaliseerumine ja ohtlikult madal iive. Mõeldes sellele, kui kiiresti kasvab Aasia ja Hiina rahvastik, on Euroopa eluvõime tõepoolest küsitav. Paraku peame tunnistama, et meie probleemid on seda teravamad, sest totalitaarse võimu all elamine on kahjustanud meie võimet luua sotsiaalseid sidemeid ja koonduda ühendustesse. Oleme iseseisvas Eestis teostanud valikuid, mis on toonud kiiret majandusedu, ent jätnud ühiskonna arengu lapsekingadesse. Kollektiivsed väärtused, mida Euroopa Liidu vanade liikmesmaade rahvad on viimaseil aastakümneil kilbile tõstnud, ei ole meie elukorralduse aluseks. See tekitab paljudes ebakindlust. Marju Lauristin kurdab, et Eesti solidaarsus Euroopaga on talle väliselt peale surutud. “Eesti riigi ja rahva puhul on selgesti ilmnunud identiteedi piiripealsus, meie ebakindlus oma läände kuuluvuses, meie tõrges enesekesksus ja altkulmu vaade teistele rahvastele. Me ootame teistelt mõistmist, mõistmata ausalt iseennast ja ette kujutamata teiste reaktsioone, vaatepunkte ja väärtusi.” (Lauristin 2005.)

Kui võrrelda seda eestlaste kirjeldust suure rännumehe Karl Feyerabendi kirjeldusega aastast 1797, leiame palju sarnasusi. Feyerabend kirjutab oma Eestimaale pühendatud 40. kirjas: “Eestlane on endast ja oma rahvast väga kõrgel arvamusel; sellest siis ka uhke üleolek, millega ta kõigile teistele rahvastele enda kõrval ülalt alla vaatab. Liiga uhke, et midagi jäljendada, jääb ta karmi tõsidusega oma esiisade kommete ja tavade juurde. Meie aastasaja eestlane on ikka seesama, mis ta oli 13. ja 14. aastasajal.” (Feyerabend 2004, 33.)

Karta on, et eestlaste identiteet on jäänud sajandeid muutumatuks. Seetõttu seisame küsimuse ees, kas me sobime oma individualistliku meelelaadiga tänasesse Euroopasse. Me lootsime naasta Euroopasse kui oma päriskoju, ent see kodu pole enam seesama Euroopa, kuhu me kunagi kuulusime. See, mis teeb täna Euroopast Euroopa, pole ju geograafia, ajalugu, keel ega religioon, vaid väärtused, mida Euroopa on otsustanud kanda. Peame endalt küsima, kas oleme valmis jagama neid kommunitaarseid väärtusi, mida uuenenud Euroopa tunnistab: sallivus, solidaarsus, hoolimine ja vastutus.

Kasutatud kirjandus

Feyerabend, K. (2004). Kosmopoliitilised rännakud. Kiri Eestimaalt 1797. Tlk U. Sutrop, toim H. Niit. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Lauristin, M. (2005). Eesti identiteet ja Läti läbimurre. – Eesti Päevaleht, 12. märts.

Allikas: Riigikogu Toimetised 11/2005 (<http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=11145&highlight=Kas,Eesti,jagab,Euroopa,v%E4%E4rtusi&op=archive2>)

Kalev Kesküla

*

Sinu haljaste mäekuplite pärast
savisiniste veesoonte päralt
loogeliste iharate randade pärast
vere ja hõberahadega väetatud
mustade ja kollaste põldude pärast
su poegade vahvuse ja tütarde ilu päras:
hooratöö palga ja paristajate põlevate näppude pärast
su suuruse ja vägevuse pärast
su petetuse ja kaitsetuse pärast
su lihtsameelse kavaluse ja armetu alalhoidlikkuse pärast
hädade äkke ja ootamatuste okupatsiooni pärast
sind su uhkes tões ja viletsas vales
su külapoodide ja raketibaaside pärast
õitsvate õunapuude
õitsva sotsialismi pärast
õitsva tiisikuse pärast su laastatud kopsudes
tühjaks imetud luudes
su nõgise lae ja raudse vaheteki pärast
mu raudvoodi ja akna vahel
ilusate silmade pärast
kolmekümne hõbeseeklise kuupalga eest
igapäevase läätseleeme eest
soojade vennasmaade viinamägede pärast
selle puu
 maailmapuu pärast
mis sa mu hinge oled istutanud
selle talle ja lõukoera
selle poliitilise looma pärast
mis sa minust oled teinud
oma enese armastuse pärast
armastan ma sind Isamaa

Oma armastuses oma tões
olen valmis sinu eest surema
Ja peaksin ma sealjuures enese üle muigama
ei tohi teie sellepärast
mu surimaski kipsi kildudeks lüüa
sest see oleks ebaõiglane

(:) kivisildnik
“liivlastele järgi”

kui me oleme
õiged eestlased
siis me läheme
liivlastele järgi
ja liivlastest mööda

kui me oleme
korralikud eurooplased
siis me usume kindlalt et

väljasuremine
on seksikas

väljasuremine
on trendikas

väljasuremine
on tark valik

väljasuremine
on jätkusuutlik

väljasuremine
on keskkonnasõbralik

väljasuremine
on minu maitse

väljasuremine
on noortepärane

väljasuremisel
pole alternatiive

väljasuremine
on aken

euroopa varaaita
europarlamendi
kuluaaridesse
ja mõjurikaste
survegruppide
tagatubadesse

võimalik et ka
magamistubadesse

usume kindlalt et
väljasuremine
müüb mis mühiseb

me arvasime kohe et
väljasuremine
on elu nõue

kui me oleme
õiged eestlased
siis me läheme
liivlastele järgi
ja liivlastest mööda
juba täna õhtul

kas kuulete
müügis on maa
kas tunnete
veri on vait

ei tule siit
eid ega jaad

sest merel on kaldaga leping
ja targem annab järele

targem sülitab
endale näkku

targem ronib
esimesena
puu otsa tagasi

aga mis põhiline
targem sureb välja

ja vajadusel
kraabib targem
endale ise
mulla peale

noored ootavad pilgul säraval
ehk on see lõpu algus
viimaks ometi

kui me oleme
õiged eestlased
siis me läheme
liivlastele järgi
ja liivlastest mööda

me tahame
ja me paneme
liivlased häbi
pärast punastama